

ארבעה סימני שאלה

לתכנון שיעור מכוון הבנה

מתוך פרק 1 בספרם של וויגינס ומק'טאי, **הבנה בכוונה**

כשאנחנו מתכננים שיעור במטרה להביא את התלמידים לכדי הבנה משמעותית של הנלמד, וויגינס ומק'טאי מציעים שנשאל את עצמנו ארבע שאלות:

הבנה מגיעה אל מעבר לעובדות בודדות. היא מתמקדת במושגים, בעקרונות, או בתהליכים מרכזיים. לדוגמה, אנו לומדים על המגנה-קרטא כאירוע היסטורי מיוחד **לאור** חשיבותו לרעיון מרכזי יותר: הרעיון של שלטון החוק, שעל פיו חוקים כתובים מגדירים במפורש את גבולות כוחו של השלטון ואת זכויות הפרט. רעיון חשוב זה חורג משורשיו באנגליה של המאה ה-13, והוא מהווה אבן פינה בתפיסה של חברות דמוקרטיות מודרניות. רעיון כזה הוא רעיון חיוני להבנה. ולכן, תלמיד שלא תפס את ההבחנה בין החוק הכתוב לרוח החוק אינו מסוגל להבין את המערכת החוקתית והמשפטית של מדינתו, גם אם הוא בקי בתולדותיה ומיטיב לצטט עובדות היסטוריות.

ג'רום ברונר בספרו **תהליך החינוך** (1960) כתב: "נוכל לשאול לגבי כל נושא הנלמד בבית הספר, האם [הוא] בעל ערך עבור אדם בוגר, והאם העובדה שידע זאת בתור ילד הפכה אותו לבוגר טוב יותר?". תשובה שלילית או דו-משמעית פירושה "החומר יוצר עומס מיותר על תוכנית הלימודים".

חשוב על האופן שבו אנשים מקצועיים פועלים בתחומי הידע שלהם: הם עורכים מחקרים מדעיים, כותבים בסגנונות שונים לפי מטרתם בכתיבה - טקסטים המיועדים לקהל אמותי, מיישמים עקרונות מתמטיים לפתרון בעיות בעולם האמיתי, או דנים בסוגיות חברתיות וכלכליות רלוונטיות. למידה **אוטנטית** משנה את מקום התלמיד ואת תפקידו - מקולט ידע פסיבי הוא הופך לבעל תפקיד פעיל יותר, היוצר משמעות.

אילו מושגים או תהליכים חשובים התלמידים מתקשים להבין? אילו רעיונות חשובים נוטים לערער על מושגי יסוד **ולעורר תהייה** ואי-הבנה? אלה הן השאלות שראוי לבחור להתעמק בהן - באמצעות הוראה לשם הבנה.

לדוגמה, השאלה: "מה פירוש להיות עצמאי?" לא רק משמשת שאלת יסוד בבחינת נושאים במדעי החברה (מלחמת העצמאות, עבדות וכלכלה), אלא גם מתקשרת לחווית החיפוש העצמי של גיל ההתבגרות. דיון ברמה האישית יכול לפתוח פתח לדיון ברעיונות חשובים כגון "מהם תחומי האחריות והאילווצים המתלווים להרחבת חירויות?" באמצעות סוגים שונים של חוויות מעוררות עניין אפשר להחיות ידע מספר לימוד הנראה במבט ראשון יבש או משעמם. הצגת רעיונות חשובים בפני התלמידים בדרכים מרתקות שמתחברות לתחומי העניין שלהם תגביר את הסיכוי שגם בהמשך הם יגלו עניין ברעיונות הללו.

1

באיזו מידה נושא השיעור, הרעיון שסביבו נבנה השיעור, מתמקד ב"רעיון חשוב", בעיקרון משמעותי, שיש לו ערך ורלוונטיות לתלמידים גם מחוץ לכותלי הכיתה?

2

באיזו מידה הנושא הנלמד בשיעור עומד בלב-לבו של תחום-הידע?

3

באיזו מידה השיעור דורש מהתלמידים לערער על המובן מאליו ולחשוב מחדש על הדברים?

4

עד כמה השיעור יכול "להדליק" את תלמידים ולעורר בהם עניין?

